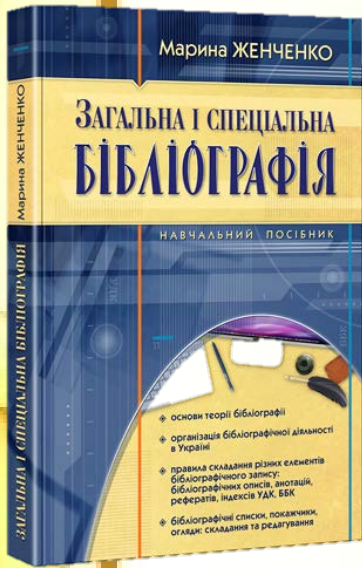

**Практика складання науково-допоміжних
бібліографічних покажчиків в НБ ОНУ
імені І. І. Мечникова**

укладач: В. В. Самодурова

Бібліографічна продукція

- документально зафіксована бібліографічна інформація, що є одночасно і результатом процесів її підготовки, і засобом обслуговування користувачів
- найбільш поширеним способом існування бібліографічної інформації є бібліографічний посібник

Відповідно до ДСТУ 3017:2015 Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять (К., 2016)

4.7.1.1 Бібліографічне видання – Інформаційне видання упорядкованої сукупності бібліографічних записів

Примітка. До бібліографічних видань належать окремо видані бібліографічні посібники: бібліографічний список, бібліографічний покажчик, бібліографічний огляд

Бібліографічні посібники можна розділити на дві групи: **посібники великих** і **посібники малих форм**

Малі форми бібліографії – це бібліографічні списки, пам'ятки, буклети, дайджест, закладки та інше

Великими формами визнано вважати бібліографічні списки, огляди, покажчики.

Малі форми бібліографічних видань

Бібліографічний список (список літератури) – бібліографічний посібник з простою структурою, який включає бібліографічні записи на матеріали по вузькій темі або питанню. Воно невелике за обсягом і не має довідково-пошукового апарату.

Бібліографічна пам'ятка – присвячена зазвичай певній історичній події або особі. Мета пам'ятки - познайомити з основними творами певної особи і допомогти у вивченні його життя і творчості.

Буклет – різновид пам'ятки. Його оформляють у вигляді одного аркуша друкованого матеріалу, зігнутого будь-яким способом в один, два або кілька разів. Може бути використаний як запрошення.

Дайджест – це бібліографічне видання, що містить фрагменти текстів багатьох документів (цитати, витяги, конспекти), які підібрані з певної теми. Основна функція дайджестів – донести до читача тільки головні ідеї та факти, які містяться в джерелі.

Бібліографічна закладка – різновид рекомендаційного бібліографічного видання в формі короткого списку використаних джерел, призначеного читачам певної книги. Містить різноманітні зображення або рекламні відомості.

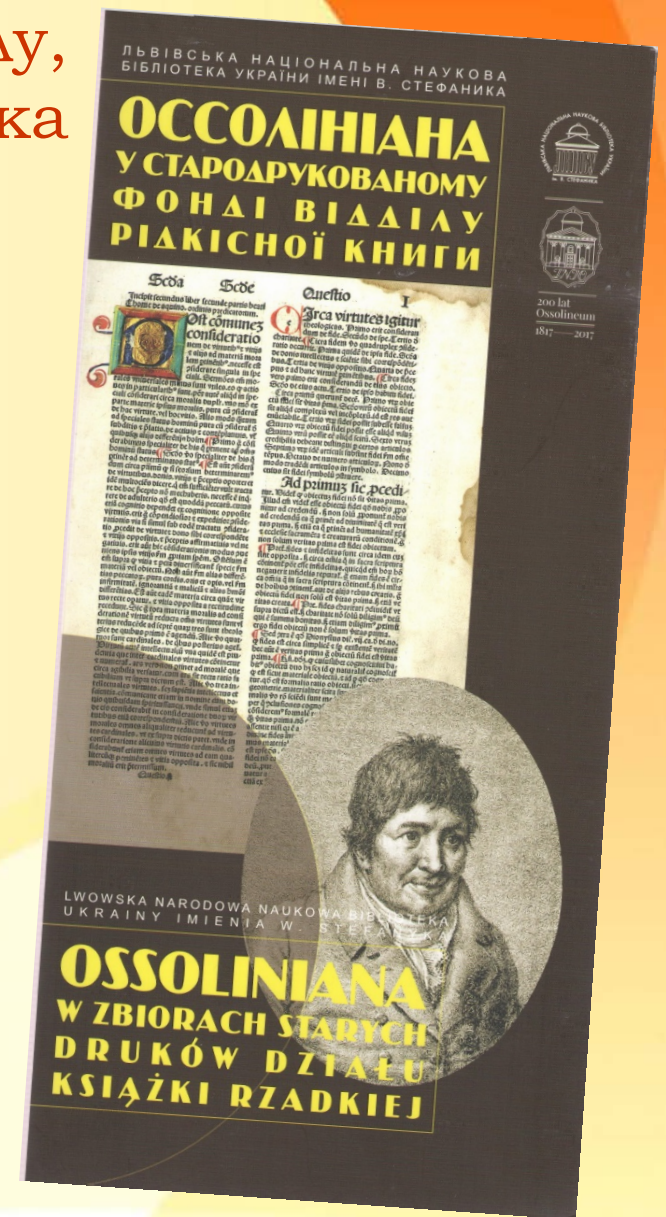
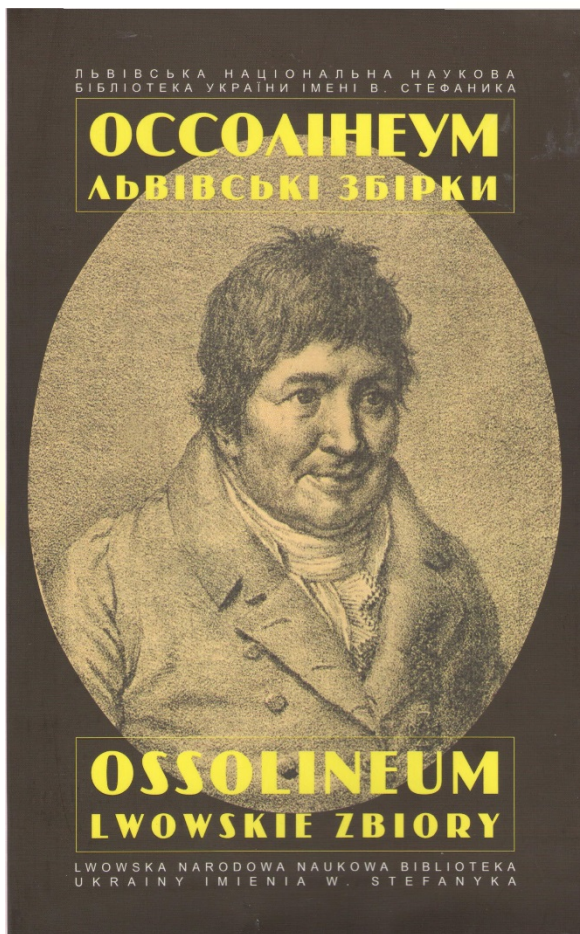
Малі форми бібліографічних видань

Бібліографічний список (список літератури) – бібліографічний посібник з простою структурою, який включає бібліографічні записи на матеріали по вузькій темі або питанню. Воно невелике за обсягом і не має довідково-пошукового апарату.

Малі форми бібліографічних видань

Бібліографічна пам'ятка – присвячена зазвичай певній історичній події або особі. Мета пам'ятки - познайомити з основними творами певної особи і допомогти у вивченні його життя і творчості.

Буклет – різновид пам'ятки. Його оформляють у вигляді одного аркуша друкованого матеріалу, зігнутого будь-яким способом в один, два або кілька разів. Може бути використаний як запрошення.

Малі форми бібліографічних видань

Дайджест – це бібліографічне видання, що містить фрагменти текстів багатьох документів (цитати, витяги, конспекти), які підібрані з певної теми. Основна функція дайджестів – донести до читача тільки головні ідеї та факти, які містяться в джерелі.

Бібліографічна закладка – різновид рекомендаційного бібліографічного видання в формі короткого списку використаних джерел, призначеного читачам певної книги. Містить різноманітні зображення або рекламні відомості.

Великі форми бібліографічних видань

Бібліографічний список – іноді бібліографічний список через великий обсяг вміщеної інформації може стати бібліографічним посібником великої форми, але, в будь-якому випадку він має просту структуру і не має довідкового апарату.

Бібліографічний огляд – бібліографічний посібник, що представляє собою сукупність бібліографічних повідомлень, чіткої розповідь, послідовну розповідь про твори друку або про інші види документів, заздалегідь відібраних бібліотекаром.

Бібліографічний покажчик – бібліографічний посібник значного обсягу зі складною структурою і науково-довідковим апаратом. Він відображає документи та інші матеріали, що розкривають або вузьку, конкретну тему (проблему), або широку, багатоаспектну, а в ряді випадків - навіть галузь знання або область науки.

Бібліографічні посібники поділяються на види відповідно до з наступними ознаками: змістом творів, часом їх видання, повнотою охоплення, способами характеристики та ін. Але найголовніша ознака – це цільове і читацьке призначення посібника (функціональне призначення)

Класифікація бібліографічних посібників

- **за призначенням:** державні, масово-інформаційні, науково-допоміжні, професійно-допоміжні, рекомендаційні;
- **за хронологічним охопленням:** поточні, ретроспективні, перспективні;
- **за складом об'єктів бібліографічного відображення:** універсальні, галузеві, тематичні, персональні, краєзнавчі, країнознавчі;
- **за методами бібліографування:** вибіркові, повні
- **за структурою і формою посібників:** бібліографічний список, покажчик, огляд, словник, проспект і т. д.
- **за формою організації бібліографічної інформації:** самостійний посібник, несамостійний (внутрикнижковий, внутрижурнальний)

Бібліографічний покажчик – це бібліографічний посібник значного обсягу зі складною структурою і науково-довідковим апаратом. Він відображає документи та інші матеріали, що розкривають або вузьку, конкретну тему (проблему), або широку, багатоаспектну, а в ряді випадків навіть галузь знань або область науки.

Бібліографічний покажчик пропонує **складну структуру (наявність розділів, підрозділів) і науково-довідковий (довідково-пошуковий) апарат**, основними елементами якого є **передмова, зміст та допоміжні покажчики**.

Показчики поділяються за видами, які в свою чергу виділяються за різними ознаками:

- ❖ **за цільовим призначенням** – реєстраційні, вибіркові, сигнальні, анотовані;
- ❖ **за змістом** – універсальні, галузеві, тематичні, країнознавчих, краєзнавчі, персональні;
- ❖ **за часом видання** – поточні, ретроспективні, перспективні, кумулятивні (що об'єднують матеріал раніше вийшли випусків);
- ❖ **за способом угруповання матеріалу** – алфавітні, предметні, словникові, систематичні, хронологічні;

Загальна методика підготовки бібліографічних покажчиків

- ❖ Робота зі складання бібліографічних покажчиків складається з підготовчого, основного (аналітичного і синтетичного) і заключного етапів;
- ❖ При створенні покажчиків окремі етапи або їх складові ланки можуть опускатися або значно спрощуватися

Підготовчий етап включає в себе вибір і вивчення теми, розробку плану-проспекту, виявлення документів по темі допомоги

Вибір і вивчення теми

- Визначаючи тему, необхідно виходити з її актуальності, інтересу до неї читачів, відповідності профілю і можливостям бібліотеки.
- В ході вивчення теми передбачається визначити забезпеченість літературою, детально розібратися в термінології. В найбільш складних випадках на даному етапі бажано залучити фахівців в цій області знання до консультаційної та методичної допомоги

План-проспект

- ❖ є основним документом, який регламентує напрямки всієї подальшої роботи
- ❖ в ньому визначається цільове і читацьке призначення посібника.
- ❖ встановлюється структура майбутнього посібника: спосіб угруповання матеріалів (алфавітна, хронологічна, систематична або тематична), перелік, якщо не всіх, то найважливіших розділів, рубрик і підрубрик, визначається склад довідково-пошукового апарату допомоги (передмова, допоміжні покажчики, додатки, вступна стаття)
- ❖ яким будуть висвітлення теми – теоретичним, практичним або історичним
- ❖ хронологічні рамки (виходячи з середніх термінів старіння інформації, це повинна бути література останніх років видання)

- ❖ обов'язково обумовляються види видань
- ❖ визначається структура бібліографічного запису (чи буде вона полягати тільки з бібліографічного опису або повинна супроводжуватися анотацією або рефератом; які передбачаються анотації – довідкові чи рекомендаційні; чи будуть відображені переклади, рецензії і т. п.
- ❖ визначається умовний передполагаються обсяг посібника
- ❖ основні етапи його створення
- ❖ коло учасників-укладачів і консультантів, і їх обов'язки
- ❖ терміни завершення роботи

Виявлення літератури по темі допомоги

- є пошуком і оцінкою бібліографуємих документів з метою їх подальшої обробки
- визначається коло джерел: куди потрібно звернутися за літературою, до яких картотекам і каталогам, до книжкового фонду і так далі

Основний етап підрозділяється на
аналітичний і синтетичний підетапи

Аналітичний підетап

- мета - підготувати бібліографічні записи про документи відповідно до визначеної в плані-проспекті структурою і методичних вимог посібника
- передбачає роботу з кожним документом. Тут здійснюється бібліографічний відбір найбільш цінної літератури з даної тематики, що підходить за цільовим і читацьким призначенням
- здійснюється анотування документів
- перевіряється бібліографічний опис документів відповідно до ДСТУ

Бібліографічний запис – безліч бібліографічних елементів, зафіксованих в документальній формі. Складається з бібліографічного опису, яке при необхідності доповнюється заголовком, анотацією або рефератом, класифікаційними індексами, предметними рубриками, ключовими словами, шифрами зберігання та іншими елементами, які дозволяють ідентифікувати документ, розкрити його структуру і зміст з метою бібліографічного пошуку.

Заголовок – перша точка доступу до документа в пошуковому масиві.

Бібліографічний опис – основна складова бібліографічного запису

Елементи бібліографічного запису на каталожній картці

Бібліографічний запис	Заголовок	Кулешов, Семен Григорович
	Бібліографічний опис	Документознавство: історія, теоретичні основи [Текст] / С. Г. Кулешов ; Держ. ком. архівів України, Укр. держ. НДІ арх. справи та документознавства ; М-во культури і мистецтв України, Держ. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. – К., 2000. – 161, [1] с. – Бібліогр. : с. 141–161.
	Предметні рубрики	Документознавство - Україна - Наукові видання; Документознавство - Україна - Навчальні видання для вищої школи
	класифікаційні індекси	УДК 001.8 ББК 73.0
	шифри зберігання	230 /11348

230 / 11348

Кулешов, Семен Григорович.

Документознавство: історія, теоретичні основи [Текст] / С. Г. Кулешов ; Держ. ком. архівів України, Укр. держ. НДІ арх. справи та документознавства ; М-во культури і мистецтв України, Держ. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. – К., 2000. – 161, [1] с. – Бібліогр. : с. 141–161.

Документознавство – Україна – Наукові видання. Документознавство – Україна – Навчальні видання для вищої школи

УДК 001.8

ББК 73.0

Елементи бібліографічного запису в покажчику літератури

Бібліографічний запис	Заголовок	Кулешов С. Г.
	Бібліографічний опис	Документознавство: історія, теоретичні основи [Текст] / С. Г. Кулешов ; Держ. ком. архівів України, Укр. держ. НДІ арх. справи та документознавства ; М-во культури і мистецтв України, Держ. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. – К., 2000. – 161 с.
	Предметні рубрики	-
	класифікаційні індекси	-
	анотація	Проаналізовано витоки науки про документ. Подано короткий історичний нарис розвитку документознавства. Розглянуто структуру сучасного документознавства. Охарактеризовано теоретичні основи загального та спеціального документознавства, методологічні засади документології
	Порядковий номер у покажчику	25

25. Кулешов С. Г. Документознавство: історія, теоретичні основи [Текст] / С. Г. Кулешов ; Держ. ком. архівів України, Укр. держ. НДІ арх. справи та документознавство ; М-во культури і мистецтв України, Держ. акад. керів. кадрів культури і мистецтв. – К., 2000. – 161, [1] с. – Бібліогр. : с. 141–161. 230 / 11348

Проаналізовано витоки науки про документ. Подано короткий історичний нарис розвитку документознавства. Розглянуто структуру сучасного документознавства. Охарактеризовано теоретичні основи загального та спеціального документознавства, методологічні засади документології

Макет бібліографічної картки для оформлення бібліографічного покажчика

Ю16

Юдаїка в Науковій бібліотеці ОНУ імені І. І. Мечникова : бібліогр. покажч. / Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова ; авт. вступ. ст. та наук. ред. О. С. Петриківська ; упоряд. В. В. Самодурова ; гол. ред. І. М. Коваль ; відп. ред. М. О. Подрезова ; бібліогр. ред. О. С. Мурашко. – Одеса : Фенікс, 2018. – 158 с. – (Книжкові колекції Наукової бібліотеки Одеського національного університету імені І. І. Мечникова).

ISSN

Покажчик розкриває значний обсяг інформації стосовно історії, релігії та культури єврейського народу, зосередженої у книгах, брошурах, журналах і газетах, які зберігаються у книгосховищі Наукової бібліотеки Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. До наукового обігу введені матеріали, які стануть у нагоді фахівцям з юдаїки, працівникам редакцій, національним товариствам, студентам університету, учням та всім, хто розуміє значення взаємодії та взаємовпливу культур

Синтетичний підетап

- перевіряється структура посібника (відбір виявлених і вивчених документів)
- перевіряється угруповання бібліографічних записів. Бібліографічна угруповання допомагає читачам краще орієнтуватися в посібнику, швидко знаходити необхідні матеріали, а в ряді випадків підказує послідовність знайомства з літературою.
- проводиться нумерація

Розрізняють **просте** і **складне** угруповання

При **простим угрупованні** все записи розташовуються в якій-небудь одній послідовності, а членування матеріалу на розділи і підрозділи відсутня. Таке розташування застосовується в невеликих посібниках, що відображають обмежену кількість документів.

Складне угруповання передбачає розподіл описів по розділах, підрозділам, рубриками та підрубрика, а в межах кожного останнього розподілу матеріал також розташовується в певній, заздалегідь обраній послідовності.

Основні способи угруповання бібліографічних записів

Формальна угруповання (найбільш проста для бібліографа) забезпечує пошук документів по зовнішній ознаці: автору, назвою, виду і місця видання і т. і.

Змістове угруповання передбачає звернення бібліографа до анотацій або рефератів і розподіл матеріалу за темами

Рекомендаційне угруповання переслідує мету керівництва читанням, несе педагогічну спрямованість, і може бути здійснена в різних варіантах від загального до чесного, від простого до складного. вона доцільна в посібниках, адресованих як малопідготовлені читачам, так і фахівцям.

ЗАКЛЮЧНИЙ ЕТАП включає в себе *підготовку довідкового апарату, редагування і оформлення бібліографічного посібника*

До складу **довідкового апарату** входять:

- ❖ передмова,
- ❖ вступна стаття,
- ❖ допоміжні покажчики,
- ❖ додатки,
- ❖ зміст,
- ❖ методичні поради.

Передмовою або **зверненням до читача** має відкриватися будь-який, навіть порівняно невеликий посібник

Зміст передмови:

- обов'язково наводяться відомості про призначення посібника;
- дається характеристика відображених в посібнику документів;
- пояснюється спосіб розміщення матеріалу;
- називаються види анотацій, які використовуються в цьому посібнику;
- перераховуються наявні допоміжні покажчики;
- вказується хронологічна межа відбору матеріалу (рік, місяць, число)

У **вступній статті** використовується, в основному, у великих ретроспективних науково-допоміжних і рекомендаційних посібниках, персональних покажчиках і являє собою розгорнутий огляд основних документів по темі допомоги.

Система **допоміжних покажчиків** допомагає орієнтуватися в літературі

До складу **додатків до бібліографічних посібників** входять списки переглянутих джерел (каталоги, картотеки, прикнижкові та пристатейні списки літератури, бібліографічні посібники і т. і., Наводяться всі джерела, які проглядалися упорядником), списки умовних скорочень, списки документів, що вийшли після закінчення роботи над посібником.

Робота над посібником завершується його **редагуванням і оформленням**

У процесі **редагування** перевіряється правильність бібліографічного опису, виправляються стилістичні похибки і неточності, повтори, невдалі вирази і т. і.

Оформлення

Як і будь-яке видання, посібник відкривається **титкульним листом**. на ньому вказується: назва організації, відділ, назву покажчика, вид видання (або тип допомоги), місце і рік видання. На звороті титульного аркуша слід вказувати укладачів і оформлювачів, бібліографічний запис документа, індекси бібліографічної класифікації та авторський знак.

Для набору структурних частин посібника (передмови, основного тексту, допоміжних покажчиків і т. і.) Застосовуються **різні шрифти**. Так анотації зазвичай набираються більш дрібним шрифтом, ніж бібліографічні описи, відокремлюються від описів прогалиною і починаються з нового рядка. Порядкові номери записів можуть бути виділені напівжирним шрифтом.

Різні шрифти і розміри кегля використовуються також для назв розділів, підрозділів, рубрик і підрубрик

Художнє оформлення бібліографічних посібників передбачає широке використання різних ілюстративних матеріалів: фотокопій обкладинок найцікавіших видань, портретів, карт і т. і.

Яскрава виразна обкладинка прикрашає посібник і привертає до нього увагу читачів. Однак елементи зовнішнього **оформлення** повинні розкривати основний зміст посібника.

Академік Віктор Ідзьо : бібліографічний довідник (1979–2009). – М.: [Б. в.], 2009. – 140 с.

Дякую за увагу!

